

Antep Fıstığı Üreten İşletmelerde Tarımsal ve Toplumsal Değişme: Gaziantep İli Örneği

Müge Kantar DAVRAN¹, Burhan ÖZALP¹, Barış YURT², Ferhat YILDIZ², Halil FIRAT²

¹Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Adana
²Ziraat Mühendisi (Tarım Ekonomisi)

Makale Künyesi

Araştırma Makalesi

Sorumlu Yazar

Müge Kantar DAVRAN
mkantar@cu.edu.tr

Geliş Tarihi: 02.10.2017

Kabul Tarihi: 30.11.2017

Tarım Ekonomisi Dergisi
Cilt: 23 Sayı: 2 Sayfa: 299-309

DOI 10.24181/tarekoder.369484

Özet

Bu çalışmanın amacı, Antep fıstığı üreten tarımsal işletmelerde yaşanan tarımsal ve toplumsal değişme eğilimlerini kuşaklararasıda incelemek, tarımı terk etme eğilimlerini saptamak ve çözüm önerileri sunmaktır. Çalışmanın ana materyalini Gaziantep İli köylerindeki Antep fıstığı üreticilerinden (74 üretici) yüz yüze görüşmeler yoluyla elde edilen birincil veriler oluşturmaktadır. Elde edilen veriler istatistiksel yöntemlerle (frekans, ortalama, Kruskal-Wallis vb.) değerlendirilmiştir; toplumsal ve tarımsal yapıda meydana gelen değişimleri ortaya koyabilmek için kuşaklararası analiz yapılmış ve çalışma yapısal-fonksiyonel bakış açısıyla ele alınmıştır. Çalışmada en önemli bulgu, üçüncü kuşağın tarımdan uzaklaşması ve tarım dışında çalışmaya eğilim göstermesi olarak saptanmıştır. Antep fıstığı tarımının geleceği ise üçüncü kuşağın eğitim kazanımlarına ve uygulanan tarım politikalarına bağlı olarak şekillenecektir. Toplumsal yapı açısından ise hemen hemen tüm sosyo-demografik göstergelerde birinci kuşaktan üçüncü kuşağa pozitif yönde önemli değişimler saptanmıştır. Antep fıstığı üretiminin bölge ve ülke açısından önemi dikkate alındığında, üretimi teşvik edecek, yerinde kalkınma sağlayacak ve gençleri tarımda tutacak politika uygulamalarının hayata geçirilmesi oldukça önemli olacaktır.

Anahtar kelimeler: Toplumsal Değişme, Tarımsal Değişme, Antep fıstığı Üreticileri, Gaziantep, Türkiye.

Social and Agricultural Change of Enterprises that Producing Pistachio: A Case Study on Gaziantep Province

Abstract

The aim of this study is to examine the trends of agricultural and social change in agricultural enterprises which are producing pistachio from the point of intergeneration view and to determine their tendency to abandon agriculture and to make suggestion for future. Main material of this research is consisting of primary data obtained from 74 pistachio (*Pistacia vera*) producers in Gaziantep villages and primary data was obtained by means of face to face interview. The obtained data were evaluated with statistical methods (frequency, mean, Kruskal-Wallis etc.) and intergenerational analysis was made in order to reveal the changes of social and agricultural structure. This study has been dealt with structural- functional approach. Most important findings were found to be as abundance of agriculture and tendency for non-agricultural working by young people (third generations) in the study. Future of pistachio production will be take shape as depend on education status of third generation and agricultural policy applied by the government. In terms of social structure, almost all socio-demographic indicators had significant positive changes from the first to third generations. When the production of pistachio is taken into consideration in terms of region and country, policy implementations that will keep young people in agriculture, support the Pistachio production and provide the local development will be very important.

Key words: Societal Change, Agricultural Change, Pistachio (*Pistacia vera*) Producers, Gaziantep, Turkey.

1.GİRİŞ

Tarım, zengin toprak kaynakları, biyolojik çeşitlilik, elverişli iklim ve jeolojik şartlardan dolayı Türkiye için her zaman önde gelen bir sektör olmuştur. Tarım sektörü nüfusun büyük çoğunluğunun gıda ihtiyaçlarını karşılayarak Türkiye'yi dış kaynaklara bağımlı olmaktan korumakta, tarıma bağlı diğer sektörlerin ham madde tedarikini de gerçekleştirerek Türkiye'nin sosyal ve ekonomik gelişiminde çok önemli bir rol oynamaktadır (Anonim, 2013).

Türkiye Cumhuriyeti, cumhuriyetin ilanı ile birlikte millet olma suuruna kavuşmuş ve yapılan birçok inkılap ve yenileşme hareketleriyle önemli bir toplumsal değişime sahne olmuştur. Diğer taraftan ülke içerisinde yapılan sanayi planları ile ülkenin sanayileşmesi için önemli adımlar atılmıştır. 1950'li yıllara gelindiğinde, Türkiye hem siyasi hem sosyal hem de ekonomik olarak yeni bir sosyal değişmeye sahne olmuştur (Merter, 1990). Türkiye'deki gelişme dönemi, genel olarak, Cumhuriyetin ilanı ile 1950 yılları arasındaki süreç ve 1950'den sonraki dönem olarak incelenmektedir (Akşit, 1985; Kıray, 1998; Merter, 1990).

Kırsal kalkınma çalışmalarının, planlı kalkınma döneminin başlaması nedeniyle ivme kazandığı, 1950'li yıllardan

günümüzde tarım sektöründe teknoloji, ulaşım, haberleşme, iletişim, eğitim, sağlık vb. açılardan önemli değişimler yaşanmıştır. Bunlara bağlı olarak kırsal kesimde eğitim düzeyinin yükselmesi, çocuk sayısının azalması, ilk evlilik yaşının yükselmesi gibi sosyo-demografik göstergelerde ve tarımsal mekanizasyon düzeyi, arazi tasarruf şekli, tarım dışı gelir kaynaklarının artması gibi tarımsal yapı unsurlarında da bir takım iyileşmeler olmuştur. Yine kırsal nüfus oranının azalması, GSMH 'da tarımın payının azalması da kırsal yaşamdaki temel değişim göstergeleridir.

Toplumsal değişimde 1950'den sonra ki kalkınma çalışmaları ve 1961'de başlayan Planlı Kalkınma Dönemleri etkili olan unsurlardır. Kırsal toplumların değişiminde sanayileşme, nüfus yapısındaki değişim, tarımda makineleşme, iç ve dış göçler, kentleşme, karayolları ve vasıtalarındaki gelişmeler, kitle iletişim ve haberleşme imkânlarının artması etkili olan unsurlardır. Tarımsal yapıda ise özellikle sulu tarım imkânları, tarımsal mekanizasyonun gelişmesi, tarımda gelirlerin artması, göçler ve pazar ekonomisine geçiş etkili olmuştur (Merter, 1990).

Tüm bu gelişmeler Türkiye kırsalında, toplumsal ve tarımsal değişmeyi de beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte, özellikle son yıllarda, tarım sektörünün içinde bulunduğu sosyo-ekonomik sorunlar, uygulanan tarım politikaları, AB uyum süreci, iklim vb. faktörlerin olumsuz etkileri, üreticileri tarımdan kopma aşamasına getirmekte; özellikle üçüncü kuşakta tarımı terk etme eğilimleri oldukça yüksek düzeye ulaşmaktadır. Bu ise önümüzdeki yıllarda, zaten hâlihazırda yaşanan işsizlik, kente göç, tarımda kendine yeterliliğin azalması, tarım topraklarının satılması vb. önemli sorunları daha da artıracaktır.

Son yıllarda, uygulanan yanlış tarım politikaları, gençlerin iş ve eğitim amaçlı köyden göçleri, tarım topraklarının amaç dışı kullanımının artması, tarımın meslek olarak tercih edilmemesi vb. nedenlerle tarımsal üretimden bir kopuş gözlenmektedir. Bu durum, özellikle ekonomik değeri yüksek ürünlerde, Türkiye açısından ciddi sosyo-ekonomik sıkıntılara neden olabilecektir. Bu açıdan bakıldığında Antep fıstığı (*Pistacia Vera*), gerek Türkiye gerekse Güneydoğu Anadolu Bölgesi için ekonomik değeri yüksek ürünlerden biridir ve bu üründen olası bir vazgeçiş, bölgede toplumsal ve ekonomik sorunları da beraberinde getirecektir.

Türkiye'de Antep fıstığı tarımı, gıda ve ekonomik mal değeri yanı sıra şu bakımlardan da katma değer yaratmaktadır (Anonim, 2013).

Türkiye'de Antep fıstığı tarımının yapıldığı araziler diğer ürünlerin yetişmesinin zor olduğu kıraç arazilerdir. Yapılan fıstık tarımı, atıl kalması ve ekonomik değer elde edilememesi muhtemel bu arazilerin değerlendirilmesini sağlar.

Antep fıstığı tarımı özellikle Türkiye'de yapıldığı şekli ile emek yoğun bir faaliyettir ve Gaziantep Bölgesi genelinde yaklaşık 200.000 kişiye istihdam sağlamaktadır. Dolayısı ile işsizliği önlemekte, ekonomiyi güçlendirmekte ve olası güvenlik sorunlarının önüne geçmekte, toplumun sosyal ve bireylerin psikolojik olarak daha müreffeh olmasını sağlamaktadır.

Türkiye'de Antep fıstığı üretimi kıraç arazilerde erozyon kontrolünü sağlamakta ve çölleşmenin önüne geçilmektedir.

Gen merkezi Güneydoğu Anadolu Bölgesi olan ve yaklaşık 7 bin yıldan bu yana bölgede yetiştiği saptanan Antep fıstığı, bölgenin en önemli markalarından biri konumundadır. Bölgede 200 bin kişinin doğrudan ya da dolaylı olarak geçimini sağladığı ve 1000'den fazla firmanın ticareti ile meşgul olduğu bir üründür (Anonim, 2013).

Türkiye Antep fıstığı üretimi incelendiğinde, Gaziantep % 40.9 (TÜİK, 2016/a) pay ile hem Türkiye'de hem de Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde en büyük üretime sahip il konumundadır. Bu nedenle, Antep fıstığı hem Gaziantep hem de Antep fıstığı yetiştiricileri açısından ekonomik bir ürün olup; üreticilerin ve bölgenin geleceği açısından önem taşımaktadır. Ancak bu bölgede de, tarımsal ve toplumsal tüm olumlu gelişmelere karşın, tarımı terk etme eğilimleri gözlenmektedir.

Bu çalışmada, yukarıda bahsedilen konulardan hareketle, Antep fıstığı üreticileri açısından yaşanan tarımsal ve toplumsal değişimleri kuşaklar arasında incelemek, tarımı terk etme eğilimlerini saptamak ve çözüm önerileri sunmak amaçlanmıştır.

2. MATERYAL ve YÖNTEM

2.1. Materyal

Çalışma birincil ve ikincil verilere dayalıdır. Bu araştırmanın ana materyalini oluşturan birincil veriler Gaziantep ili Yavuzeli ilçesine bağlı Kuzuyatağı, Sarılar, Beğendik ve Çiltoprak köylerinde Antep fıstığı üreten işletme sahiplerinden (74 kişi) yüz yüze yapılan anketler yoluyla elde edilmiştir. Araştırmada, konuyla ilgili bilgi sahibi olan kişilerle odak grup görüşmeleri de yapılmıştır. Odak grup görüşmeleri 3-4 kişilik gruplar halinde 4 grup olarak yapılmış; elde edilen veriler gerek bireysel görüşme formunun oluşturulmasında, gerekse alan araştırması sonuçlarının test edilmesinde kullanılmıştır. Araştırma süresince ayrıca gözlemlerden de yararlanılmıştır. Araştırma 2016 yılı Mart- Nisan aylarında araştırmacılar tarafından yapılmıştır.

Çalışmanın ikincil verileri ise konuyla ilgili yerli ve yabancı çalışmalardan ve ilgili kurumların veri tabanlarından elde edilmiştir.

2.2. Yöntem

Bu çalışmada, toplumsal değişmeyi ortaya koyabilmek için kuşaklararası analiz yapılmış; çalışma yapısal-fonksiyonel yaklaşımla ele alınmıştır.

2.2.1. Kuşak Analizi

Bir kuşak, bir toplumun yaklaşık olarak aynı zamanda doğan üyelerinden oluşan yaş gruplarının bir biçimidir. Kuşak terimi, bir nesil ile öteki arasında geçen dönem için de kullanılır. Birbiri peşi sıra gelen kuşakların toplumsallaşmasındaki

farklılıklarla ilgili araştırmalarda, kuşaklararası çatışma her şeyi kapsayan bir tema olarak kalmaktadır (Marshall, 1999).

En az üç farklı kuşağın etkileşim ve iletişimi, yeni kuşağın yetiştirilmesinde etkili olur. Aile, içinde yaşadığı kültürü yetiştirdiği kuşağa aktaran bir yapıdır. Kültürün aktarılması da yaşam pratiği içinde ilişki dinamikleri ile olmaktadır. İlişki dinamikleri, aynı ortamda yaşayan insanların hem birbirlerinden, hem de koşullardan etkilenmeleriyle oluşur (Eraçar, 2004).

Araştırmada toplumsal ve tarımsal yapıda meydana gelen değişmeyi ortaya koyabilmek için kuşaklararası analiz yapılmıştır. Bu amaçla görüşme yapılan erkek üreticilerden, kendi ebeveynleri (babaları) ve kendi çocukları hakkında bilgi alınarak kuşaklararası bilgi toplanmıştır.

2.2.2. Toplumsal Değişme ve Yapısal-Fonksiyonel Yaklaşım

Bireyler gibi içinde yaşadığımız toplumlar da değişirler. Daha önce sözü edildiği gibi insanlar avcılık ve toplayıcılık toplumundan tarım toplumuna, tarımdan endüstri toplumuna, daha sonra da süper endüstriyel toplum olma aşamalarını geçirmişlerdir. Değişme her toplumun temel bir karakteristiğidir ve devamlılık gösterir. Bu nedenle her toplumun kültürü, gelecek nesillere aynen aktarılmaz. Bazen yavaş, bazen hızlı değişmelerle gelecek nesillere aktarılan kültür, birey ve toplumun kendisinde farklılaşmalara neden olur.

Değişme hızı toplumdan topluma değişiklik gösterir. Geleneksel toplumlarda değişme daha yavaş bir şekilde olurken, endüstriyel toplumlarda daha hızlı bir biçimde gerçekleşir. Dünyada tamamıyla statik bir toplum yoktur. Çağdaş toplumlarda değişme kuramsal, normal ve gündelik bir olgu haline gelmiştir. Değişme bazı toplumsal sorunlara çözüm getirirken, beraberinde bir takım sorunlar da yaratabilir. Değişme en basit olarak toplumun kültürünün, yapısının ve toplumsal davranışlarının zaman içinde farklılaşmasıdır. Değişme bir anlamda toplumsal yapının farklılaşmasıdır. Toplum yapısı, toplumsal kurumların belirlediği toplumsal ilişkilerden meydana geldiğine göre, değişme bu ilişkilerin değişmesi ya da farklılaşmasıdır.

Hiçbir toplum değişmeyi önleyemez. Ancak bazı toplumlar değişmeye daha dirençlidirler. Ancak; değişimin oranı, doğası ve yönü toplumdan topluma farklılık taşır (AÖF, 2011).

Toplumsal değişme kavramı, gelişme, kalkınma, büyüme, modernleşme vb. kavramların aksine nötr bir kavramdır ve içerisinde pozitif veya negatif bir yargı barındırmaz (Kongar, 1995).

Günümüz toplum bilimcileri, özellikle Birleşik Amerika'da, toplumun alt sistemlerindeki değişmeleri açıklamaya ve toplumsal değişme dinamiğini "Yapısal Fonksiyonel" yaklaşımla ortaya koymaya çalışmaktadırlar (Kongar, 1995). Sosyal sistem içindeki yapısal-fonksiyonel ilişkiler sistemin bütünlüğünü ve dengesini korumaktadır. Herhangi bir değişimde görülen farklılaşma diğerlerini de doğal olarak etkilemektedir (Gökçe, 1976). Bu nedenlerden dolayı, bu çalışma yapısal-fonksiyonel yaklaşımla ele alınmıştır.

2.2.3. Araştırma Alanı ve Üreticilerin Seçimi

Türkiye'nin 56 ilinde Antep fıstığı yetiştiriciliğine rastlanmakla beraber ağırlıklı olarak üretim Güneydoğu Anadolu'da yapılmaktadır. Nitekim ülkemizin Antep fıstığı ağaçlarının %90'ı Gaziantep, Şanlıurfa, Adıyaman, Kahramanmaraş ve Siirt'te bulunmaktadır (Oruç, 2003).

Gaziantep hem ağaç sayısı hem de üretim bakımından en önemli il konumunda olması nedeniyle araştırma alanı olarak seçilmiştir. Araştırma köyleri ise Gaziantep İline bağlı Kuzuyatağı, Sarılar, Çiltoprak ve Beğendik köylerinden oluşmuştur. Bu köylerin seçiminde birinci olarak Antep fıstığı üretimi yapan işletme sayısının çokluğu; ikinci olarak köylerin coğrafi açıdan dengeli dağılımı dikkate alınmıştır.

Seçilen köylerdeki işletmeler üretim deseni, ortalama gelir, üretim yöntemi, ortalama işletme büyüklüğü, işgücü kullanımı, arazi mülkiyeti, pazarlama yapısı, tarım dışı meslek yapılanması, sosyo-kültürel yapı, yerleşme ve konut biçimleri, gelenek ve görenekler, yeme-içme ve giyim alışkanlıkları vb. konular açısından birbirine benzer özellik göstermektedir. Diğer bir ifadeyle araştırma alanı homojen karakterdedir. Araştırma alanının homojen yapıya sahip olması nedeniyle %12.5 oranında örnek çekilmesi alan çalışması için yeterli bulunmuştur. Alanın homojen olması, belirlenmiş bir oran üzerinden (%12.5) örnek çekilmesi için önemli bir özelliktir. Buna göre Kuzuyatağı'nda 21, Sarılar'da 24, Çiltoprak'ta 14 ve Beğendik'te 15 bireysel görüşme yapılarak toplamda 74 işletme sahibi üretici ile görüşülmüştür. 74 işletme sahibinin ebeveynleri (74 kişi) ve çocukları (164) dâhil edildiğinde toplamda 312 kişi hakkında bilgi toplanmıştır.

Meslek yapılanması, traktör sahipliği v b. tarımsal yapıdaki değişmeyi ölçmeye dönük analizlerde, üçüncü kuşak için 15 yaş ve üzeri kişiler değerlendirmeye alınmıştır. 15 yaş ve üzerinde olan üçüncü kuşağın sayısı 135'tir ve bunun içinde öğrenci olup çalışmayanların sayısı 38 kişidir. Meslek yapılanması vb. konular için yüzde dağılım, öğrenciler hariç tutularak hesaplanmıştır. Yani toplam 164 kişi olan üçüncü kuşaktan öğrenci olanlar (38 kişi) çıkarılmış ve 126 kişi üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır.

Bireysel görüşmeler orta yaş ve üzeri üreticilerle yapılmıştır. Orta yaş üreticiler (II. Kuşak), hem ebeveynleri (I. Kuşak) hem de çocukları (III. Kuşak) hakkında bilgiye sahip olmaları nedeniyle gayeli olarak seçilmişlerdir. Anket uygulanacak çiftçilerin yaşadığı aileler ise basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Bu yöntemde ana kitleyi temsil eden her elemanın örneğe girme şansı eşit bulunmaktadır (Arıkan, 1995).

Araştırma köyleri ve uygulanan anket sayıları ile ilgili bilgiler Çizelge 1'de verilmiştir.

Çizelge 1. Araştırma Köyleri ve Uygulanan Anket Sayıları

Köyler	Toplam nüfus (Sayı)		Toplam Hane Sayısı ³	Uygulanması Gereken Anket Sayısı	Uygulanan anket sayısı
	1997 ¹	2016 ²			
Kuzuyatağı	1409	700	162	16.2	21
Sarılar	1478	800	185	18.5	24
Çiltoprak	288	500	116	11.6	14
Beğendik	341	550	127	12.7	15
Genel Toplam	3496	2550	590	59.0	74

¹TÜİK, 1997.²Muhtarlık Kayıtları.³2015 yılı toplam köy nüfusunun, Gaziantep ortalama hane genişliği olan 4,32'ye oranlanmasıyla bulunmuştur (TÜİK, 2015).

2.2.4. Verilerin Analizi

Araştırma alanından elde edilen veriler, SPSS paket programında değerlendirilmiş; parametrik olmayan testlerden Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır. Bu test parametrik olmayan ikili örnekler üzerinde uygulanır; amacı ikiden fazla örnek değerinin benzer yapıda olup olmadığını test etmektir (Nakip, 2005).

3. ARAŞTIRMABULGULARI

3.1. Antep Fıstığının Türkiye Ekonomisi Açısından Önemi

Dünyanın en eski sert kabuklu meyvelerden biri olan Antep fıstığının kökeni, Batı- Orta Asya ve Suriye'den Afganistan'a kadar olan bölgelerdir. Ancak, gerek besin değerinin yüksek olması, gerekse lezzeti; bu ürünün tarih boyunca, dünyanın birçok ülkesine yayılmasına ve farklı bölgelerde yetiştirilmesine neden olmuştur. Konu ile ilgili en eski kaynaklar, Antep fıstığının ilk olarak Hititler tarafından Güney Anadolu'da kültüre alındığını belirtmektedirler. 1. yüzyılın başlarında ise en önemli doğal yetiştirme alanlarından biri olan Suriye'den İtalya'ya götürülmüş, ardından eşsiz lezzetinin referansıyla diğer Akdeniz ülkelerine de yayılarak yetiştirilmiştir (Yavuz, 2011).

Dünya Antep fıstığı üretiminde Türkiye, İran ve ABD'den sonra üçüncü sırada yer almaktadır (FAO, 2016). 2013 yılında Antep fıstığının Dünya'da toplam üretimi 916,921 ton iken Türkiye üretimi 88,600 tondur. Türkiye'nin dünya üretimindeki payı ise % 9.7'dir (FAO, 2016).

Türkiye'de son 10 yılda Antep fıstığı üretim alanında % 20 artış yaşanmış olup; üretimde ise periyodisiteye bağlı olarak dalgalanmalar görülmektedir. 2015 yılında Türkiye'de 2,914,179 dekar Antep fıstığından 144,000 ton ürün elde edilmiştir. 2015 yılında Türkiye'de, Antep fıstığı üretiminde en önemli 5 il Gaziantep, Şanlıurfa, Siirt, Adıyaman ve Kahramanmaraş'tır. Bu illerin Antep fıstığı üretimindeki payları sırasıyla; Gaziantep % 40.9, Şanlıurfa % 36.9, Adıyaman % 11.8, Siirt % 8.6 ve Kahramanmaraş % 1.7'dir (TUİK, 2016/a).

2013 yılında Türkiye'de 3,948 ton Antep fıstığı ihraç edilmiş olup; Türkiye'nin ihracat değeri 48 milyon dolardır. Aynı yıl için ithalat değeri ise oldukça düşük olup, 2.1 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir (FAO, 2016).

3.2. Alan Araştırması Bulguları

3.2.1. Toplumsal Değişme Eğilimleri

Araştırma alanında toplumsal değişme açısından sosyo-demografik veriler ve kırsal toplumun kendine has özelliklerine dönük konular ele alınmıştır. Bu nedenle sosyo-demografik verilerle birlikte özel olarak, tarımı bırakma ve şehre yerleşme isteği, sosyal güvenlik kurumlarına üyelik, geleceğe dönük beklentiler ve siyasete katılma isteği incelenmiştir.

a. Sosyo-Demografik Göstergelerde Değişme

Araştırma alanında görüşülen ikinci kuşağın yaş ortalaması 49'dur. Bu değer birinci kuşakta 73.9; üçüncü kuşakta ise 21.8'dir. Araştırma alanında, her üç kuşağın önemli bir kısmının köyde doğduğu saptanmıştır. Birinci kuşağın yaklaşık yarısında (% 45.9) görülen geniş aile yapısı ise üçüncü kuşakta % 80.8 ile çekirdek aileye dönüşmüştür. Üçüncü kuşakta ortalama yaş 21.8 ve ilk evlilik yaşı 22.7 olarak bulunmuştur. Buna rağmen üçüncü kuşakta evlilik oranı çok yüksek değildir. Bununla birlikte evlilik kararında, üçüncü kuşağın kendi kararı ile evlenme oranı artmıştır (% 70.0). Her üç kuşakta da akraba evliliği oranı çok yüksek değildir ancak tüm kuşaklarda evliliklerin yaklaşık üçte birinde akraba evliliği yapılmıştır. Ortalama ilk evlilik yaşı birinci kuşakta 21.3 olup, üçüncü kuşağa doğru bir yaş yükselmektedir (22.7). Çocuk sayısında üçüncü kuşağa doğru önemli derecede azalma görülmektedir. Birinci kuşakta aile başına ortalama 5.8 çocuk düşerken, üçüncü kuşakta 2.1 çocuk düşmektedir. Eğitim düzeyinde birinci kuşaktan üçüncü kuşağa önemli iyileşmeler olmakla birlikte; ikinci kuşakta ağırlık ilköğretim mezuniyeti olup, üniversite eğitime sahip kişi bulunmamaktadır. Üçüncü kuşakta eğitim seviyesi yükselmekle beraber ağırlık ilköğretim ve ortaokul düzeyindedir. Bununla birlikte üniversiteye devam edenler sadece üçüncü kuşakta yer almaktadır. Meslek yapılanmasında birinci (% 94.8) ve ikinci kuşak (% 89.2) ağırlıklı olarak çiftçilik ile uğraşmaktadır. Üçüncü kuşakta ise bu yapı % 65.9 ile serbest

mesleğe dönüşmüştür. Ancak üçüncü kuşakta öğrenci olanların oranı % 28.1 ile önemli düzeydedir (Çizelge 2).

Çizelge 2. Kuşaklara Göre Çiftçilerin Sosyo-Demografik Göstergeleri

Sosyo-Demografik Göstergeler	I.Kuşak	II.Kuşak	III.Kuşak	Kruskall Wallis Test Sonucu***
Doğum Yeri (%)				.372
Köy	82.4	75.7	73.8	
Şehir-ilçe	17.6	24.3	26.2	
Aile Biçimi (%)				.000
Geniş	45.9	32.4	19.2	
Çekirdek	41.9	64.9	80.8	
Eksik	12.2	2.7	-	
Medeni Hal (%)				.000
Evli	100.0	100.0	38.0	
Bekâr	-	-	62.0	
Evlilik Kararı (%)				.000
Aile	71.6	31.1	21.8	
Kendi	27.0	60.8	70.0	
Aile+kendi	1.4	8.1	8.3	
Yakın Akraba Evliliği (%)				.849
Var	35.1	32.4	31.1	
Yok	64.9	67.6	68.9	
Eğitim (%)*				.000
OYD	61.6	2.7	1.4	
OY	5.5	1.4	12.9	
İM	31.5	63.5	30.9	
OM	1.4	23.0	24.5	
LM	--	9.5	14.4	
ÜM	--	--	14.4	
YL	--	--	1.4	
Meslek (%)**				.000
Çiftçi	94.8	89.2	18.6	
Serbest Meslek	5.2	10.8	65.9	
Memur	--	--	15.5	
Öğrenci	--	--	28.1	
Ortalama Yaş	73.9	49.0	21.8	--
Ortalama İlk Evlilik Yaşı****	21.3	22.4	22.7	.082
Ortalama Çocuk Sayısı	5.8	4.2	2.1	.000
Ortalama Aile Üye Sayısı	7.42	5.25	3.67	.000

*Eğitim düzeyi üçüncü kuşakta, 6 yaş ve üzeri için incelenmiştir ve bitirilen öğrenim kurumu dikkate alınmıştır. OY oranının yüksek olması ilköğretim çağında olan çocuk sayısının fazlalığından kaynaklanmaktadır.

**Meslek yapılanması üçüncü kuşakta 15 yaş ve üzeri için alınmıştır. 15 yaş ve üzerinde olan üçüncü kuşağın sayısı 135'tir ve bunun içinde öğrenci olup çalışmayanların oranı % 28.1'dir (38 kişi). Meslek yapılanmasında yüzde dağılım, öğrenciler hariç tutularak hesaplanmıştır.

***Önem derecesi 0.05

**** İlk evlilik yaşı çok eşlilik durumunu saptamak için değil; erken yaşta yapılan evlilikleri ve en erken evlilik yaşını ortaya çıkarmak için kullanılan bir kavramdır. Bu nedenle kişilerin ilk evlendikleri yaşların (ilk ve son evlilik yaşı da olmaktadır bu yaş çoğunlukla) toplamının, kişi sayısına bölünmesi ile ortalama ilk evlilik yaşı hesaplanmaktadır.

Sosyo-demografik veriler için yapılan analizde (Kruskall-Wallis) ilk evlilik yaşı, yakın akraba evliliği ve doğum yeri hariç, diğer göstergeler açısından kuşaklar arasında önemli farklılık olduğu saptanmıştır. İlk evlilik yaşı, yakın akraba evliliği ve doğum yeri açısından her üç kuşak da benzer değerlere sahiptir ve bu nedenle kuşaklararası önemli bir farklılık görülmemiştir. İlk evlilik yaşı birinci kuşaktan üçüncü kuşağa ancak 1.4 yaş yükselmiştir ve bu çok önemli bir artış değildir. İlk evlilik yaşı özellikle

kadınlarda oldukça anlamlı farklılıklar göstermektedir. Davran ve ark. (2015) tarafından yapılan bir çalışmada Mersin iline bağlı iki köy incelenmiş ve kadınlarda ortalama ilk evlenme yaşının 1. kuşakta 20.4'ten 3. kuşakta 24.1'e yükseldiği saptanmıştır. Bununla birlikte araştırma alanında yaşayan üçüncü kuşaktakilerin tamamı evlendiğinde, önümüzdeki yıllarda ilk evlilik yaşı da yükselebilir.

Araştırma alanında özellikle aile biçimi, evlilik kararı, eğitim, çocuk sayısı ve buna bağlı olarak ortalama aile genişliği açısından önemli farklılıklar görülmektedir. Söz konusu değişkenler, sosyo-kültürel özelliklere bağlı olduğu için değişmesi zor olan değişkenlerdir. Ancak Türkiye'de özellikle 1950'li yıllardan sonra ivme kazanan toplumsal değişme hareketlerinin araştırma alanını da etkilediği söylenebilir.

b. Tarımsal Faaliyetlerden Uzaklaşma ve Şehre Yerleşme İsteği

Araştırma alanında tarımsal faaliyetlerden uzaklaşma ve şehre yerleşme isteği birinci kuşaktan üçüncü kuşağa doğru artmaktadır. Kararsızların oranı birinci ve ikinci kuşakta düşükken, üçüncü kuşağın ise yaklaşık üçte biri kararsızdır. Yapılan analizde, kuşaklararasıda şehre yerleşme açısından önemli farklılık bulunmuştur (Çizelge 3).

c. Sosyal Güvenlik Kurumlarına Üyelik

Sosyal güvenlik kurumlarına (SGK) üyelik toplumsal gelişmeyle birlikte artmaktadır. Bu nedenle birinci kuşağın yarısında SGK üyeliği bulunurken, bu oran yükselerek ikinci kuşakta % 87.7, üçüncü kuşakta ise % 79.7 olmuştur. Üçüncü kuşağın önemli bir kısmı halen öğrenci olduğu için, mevcut değerler ilerde ikinci kuşaktan daha yüksek olacağı öngörülebilir. Yapılan analizde, kuşaklararasıda sosyal güvenlik kurumlarına kaydolma açısından önemli farklılık bulunmuştur (Çizelge 3).

d. Siyasete Katılma İsteği

Araştırma alanında siyasete katılma ile ilgili olumsuz düşünceler birinci kuşaktan (% 64.9) üçüncü kuşağa (% 27.0) önemli derecede azalmaktadır. Ancak kararsız olanların oranı üçüncü kuşakta (% 63.5) yine oldukça yüksektir. Yapılan analizde, kuşaklararasıda siyasete katılma açısından önemli farklılık bulunmuştur (Çizelge 3).

e. Geleceğe Dönük Beklentiler

Araştırma alanında üç kuşağın tamamında sağlık, en önemli beklenti olarak ifade edilmiştir. Bununla birlikte birinci kuşakta hacca gitme, ikinci kuşakta hac ile birlikte ev alma ve torun sahibi olma da belirtilen beklentiler arasındadır. Üçüncü kuşakta ise çocuk sahibi olma ve ev alma diğer beklentiler arasındadır. Ancak bu genel olarak toplumda ve özellikle kırsal toplumdaki herkesin beklentisidir. Bunun dışında tarıma dönük, kişisel ve farklı bir beklenti ifade edilmemiştir (Çizelge 3).

Çizelge 3. Şehre Yerleşme, SGK Durumu, Gelecek Beklentisi ve Siyasete Katılım

Göstergeler	I.Kuşak	II.Kuşak	III.Kuşak	Kruskall Wallis Test Sonucu*
Şehre Yerleşme				.011
Evet	5.4	16.2	59.5	
Hayır	89.2	79.7	6.8	
Kararsız	5.4	4.1	33.8	
Toplam	100.0	100.0	100.0	
SGK Durumu				.000
Var	50.0	87.8	79.7	
Yok	50.0	12.2	20.3	
Toplam	100.0	100.0	100.0	
Siyasete Katılma				.000
Kesinlikle Karşı	64.9	52.7	27.0	
Bilmiyor	14.9	8.1	63.5	
Kesinlikle Taraftar	20.3	39.2	9.5	
Toplam	100.0	100.0	100.0	
Gelecek Beklentisi				
Sağlık	+	+	+	
Ev satın alma	-	+	+	
Hacca Gitmek	+	+	-	
Çocuk sahibi olma	-	-	+	
Torun sahibi olma	-	+	-	

*Önem derecesi 0.05

3.2.2. Tarımsal Yapıda Değişme

a. Arazi Tasarruf Şekli, Arazi Kiralama ve Tarıma Yatırım Yapma Eğilimi

Türk tarımında arazi tasarruf şekilleri incelendiğinde yoğun şekilde mülk arazi, kiracı ve ortakçı olmak üzere üç farklı arazi tasarruf şekli ortaya çıkmaktadır. 2001 yılı tarım sayımına göre Türkiye'de sadece kendi arazisini işleyen işletmelerin oranı % 81.3, sadece kiracılıkla arazi işleyen işletmelerin oranı % 1.8, sadece ortakçılıkla arazi işleyen işletmelerin oranı ise % 1.3'tür. Ortalama arazi genişliği 61 da, ortalama parça sayısı ise iki ila beş arasında değişmektedir (TÜİK, 2016/b).

Araştırma alanında Antep fıstığı yetiştiren üreticilerin de mülk arazi işleme oranı yüksektir. Bu değer birinci kuşakta % 86.5, ikinci kuşakta ise % 82.4 olarak bulunmuştur. Kira ile arazi işleme sadece ikinci kuşakta; ortak arazi işleme ise hem birinci hem de ikinci kuşakta görülmüştür. Üçüncü kuşağın % 95.9'unun kendine ait arazisi bulunmamaktadır. Arazisi olan üçüncü kuşağın da tamamı mülk olarak arazi işlemektedir (% 4.1). Ortalama arazi genişliği birinci kuşaktan ikinci kuşağa önemli derecede azalmış ve 100.2 dönümden 59.3 dönüme düşmüştür. Ortalama parça sayısı da azalmış ve 8'den 6'ya düşmüştür. Üçüncü kuşak için ortalama arazi genişliği 21.3 da ve ortalama parça sayısı da 2.5 adet olarak bulunmuştur (Çizelge 4).

Araştırma alanında kuşaklar arasında arazi kiralama eğilimleri incelendiğinde, birinci ve ikinci kuşakta bu eğilimin arttığı ancak üçüncü kuşağın yaklaşık üçte ikisinin kararsız olduğu saptanmıştır. Birinci ve ikinci kuşakta artan bu eğilimin, yeniden arazi satın almanın ekonomik güçlüğünden kaynaklandığı söylenebilir. Nitekim birinci ve ikinci kuşak üreticiler, ellerinde yeterli sermaye olsa, tarıma yatırım yapacaklarının ve özellikle arazi satın alarak yatırım yapacaklarını belirtmişlerdir. Birinci kuşağın sadece % 2.5'i, ikinci kuşağın ise % 8.9'u tarıma yatırım yapmayı düşünmemektedir. Araştırma alanında Antep fıstığı tek ürün olarak yetiştirilmektedir. Üçüncü kuşak üreticiler bu konuda da ağırlıklı olarak kararsızlıklarını korumaktadırlar. Yapılan analiz sonuçlarına göre, arazi kiralama isteği ve tarıma yatırım yapma durumları açısından kuşaklararası önemli farklılıklar bulunmaktadır (Çizelge 4).

Çizelge 4. Kuşaklara Göre Arazi Tasarruf Şekli, Arazi Kiralama ve Tarıma Yatırım Yapma Eğilimi

Göstergeler	I.Kuşak	II.Kuşak	III.Kuşak	Türkiye değeri*	Kruskall Wallis Test Sonucu**
Arazi tasarruf şekli (%)					--
Mülk	86.5	82.4	4.1	81.3	
Kira	--	4.1	--	1.8	
Ortak	13.5	13.5	--	1.3	
Ortalama arazi genişliği (da)	100.2	59.3	21.3	61.0	
Ortalama parça sayısı (adet)	8	6	2.5	2-5	
Arazi kiralama İsteği (%)					.000
Kesinlikle Karşı	33.8	28.4	21.6		
Kesinlikle Taraftar	56.8	71.6	16.2		
Bilmiyor	9.5	--	62.2		
Toplam	100.0	100.0	100.0		
Tarıma Yatırım Yapma İsteği (%)					.000
Bitkisel üretim	8.9	12.5	4.3		
Hayvansal üretim	12.8	15.3	4.3		
Arazi Satın Alma	66.7	69.4	12.8		
Bilmiyor	11.5	2.8	78.6		
Toplam	100.0	100.0	100.0		
Tarıma Yatırım Yapmayanların Oranı (%)	2.5	8.9	10.3		--

*TÜİK,2016/b.

**Önem derecesi 0.05

b. Tarımsal Faaliyetlere Katılma Durumu ve Sahip Olunan Mekanizasyon Düzeyi

Araştırma alanında birinci kuşağın % 70.3'ü, ikinci kuşağın ise % 90.6'sının sadece kendi tarımsal faaliyetlerine katıldığı saptanmıştır. Üçüncü kuşağın % 89.0'ı tarımsal faaliyetlere katılmamaktadır (Çizelge 5). Tarımsal faaliyetlere katılan her üç kuşağın yaptığı temel faaliyetler toprak hazırlığı, budama, gübreleme, ilaçlama, hasat ve pazarlamadan oluşmaktadır. İşletmelerin sahip olduğu mekanizasyon düzeyi birinci kuşaktan ikinci kuşağa oldukça gelişmiştir. Birinci kuşağın % 82.4'ünde kullanılan saban, ikinci kuşakta % 8.1'e düşmüştür. Yine birinci kuşakta % 20.3 düzeyinde olan traktör kullanımı, ikinci kuşakta % 78.4'e yükselmiştir. Traktör kullanımına bağlı olarak pulluk ve römork kullanımı da ikinci kuşakta artmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre, tarımsal faaliyetlere katılma ve sahip olunan mekanizasyon düzeyi açısından kuşaklararası önemli farklılıklar bulunmaktadır (Çizelge 5).

Çizelge 5. Kuşaklara Göre Tarımsal Faaliyetlere Katılma Durumu ve Mekanizasyon Düzeyi

Göstergeler	I.Kuşak	II.Kuşak	III.Kuşak	Kruskall Wallis Test Sonucu*
Tarımsal Faaliyetlere Katılma (%)				.000
Katılmıyor	14.9	--	89.0	
Sadece kendi tarımsal faaliyetine katılıyor	70.3	90.6	10.2	
Mevsimlik işçilik yapıyor	2.7	1.4	--	
Her ikisi	12.2	8.1	0.8	
Toplam	100.0	100.0	100.0	
Mekanizasyon Düzeyi (%)				.000
Traktör	20.3	78.4	1.4	
Pulluk	17.7	78.4	1.4	
Tırmık	1.4	18.9	1.4	
Saban	82.4	8.1	--	
Holder	5.4	45.9	--	
Römork	8.1	56.8	--	

* Önem derecesi 0.05

c. Tarımsal Kredi, Tarımsal Sigorta ve Tarımsal Üyelik Durumu

Araştırma alanında tarımsal kredi kullanma düzeyi çok yüksek değildir. Birinci kuşağın % 41.9'u ve ikinci kuşağın % 51.4'ü kredi kullanmaktadır. Üçüncü kuşakta tarımsal kredi kullanımı bulunmamakla birlikte, tarım dışı kredi kullanımı yaygındır (Çizelge 6).

Tarımsal sigorta yaptırma oranı da oldukça düşük olup; mevcut sigortalardan tamamı, bankalardan kullanılan tarımsal kredilerde sigorta zorunlu olduğu için yaptırılmıştır. Bu konuda ürün sigortası bilincinin oluşmaması ve tarımsal gelirlerin düşük olması etkilidir. Yapılan analizlerde tarımsal sigorta açısından kuşaklararası farklılık bulunmaktadır (Çizelge 6).

Araştırma alanında tarımsal organizasyonlara üyelik de çok yaygın değildir. Birinci kuşakta kooperatif tipi örgütlenme, ikinci kuşakta Ziraat Odası'na evrilmiştir. Üçüncü kuşakta çok düşük düzeyde olmakla birlikte yine Ziraat Odası üyeliği bulunmaktadır (Çizelge 6).

Çizelge 6. Tarımsal Kredi, Tarımsal Sigorta ve Tarımsal Üyelik Durumu

Göstergeler	I.Kuşak	II.Kuşak	III.Kuşak	Kruskall Wallis Test Sonucu*
Tarımsal Kredi Kullanımı (%)				--
Yok	58.1	48.6	100.0	
Var	41.9	51.4	--	
Toplam	100.0	100.0	100.0	
Tarımsal Sigorta Durumu (%)				.003
Yok	6.8	24.3	9.5	
Var	93.2	75.7	90.5	
Toplam	100.0	100.0	100.0	
Tarımsal Üyelikler (%)				--
Kooperatif üyeliği olanlar	51.4	4.1	--	
Ziraat Odası üyeliği olanlar	27.7	52.7	2.7	

* Önem derecesi 0.05

d. Hasat ve Tarımsal Pazarlama Sorunları

Antep fıstığı hasadı emek-yoğun işgücüne dayalıdır. Bu nedenle ürün hasadı açısından en önemli sorun işçi bulma olarak belirtilmiştir. Köyden kente yaşanan göçler, köyde işçi bulmada sorun yaşanmasına neden olmaktadır. Nitekim birinci kuşakta % 67.9 olan işçi sorunu, ikinci kuşakta % 91.9'e çıkmış; üçüncü kuşakta ise % 100 olarak tek ve en önemli sorun olarak gösterilmiştir. Birinci kuşakta iklim de % 28.6 ile önemli bir sorun olarak gösterilirken, ikinci kuşakta bu oran % 7.1'dir (Çizelge 7).

Araştırma alanında Antep fıstığının pazarlaması ağırlıklı olarak komisyoncularla yapılmaktadır. Bu durum üçüncü kuşağa doğru daha fazla artmaktadır. Ancak birinci kuşakta pazarlama kanalı olarak % 17.4 oranında kooperatif de bulunmaktadır. Üreticilerin pazarlama ile ilgili sorunları arasında en önemli konu ürün fiyatlarıdır. Ancak bu sorun ağırlıklı olarak birinci ve ikinci kuşakta belirgindir. Üçüncü kuşakta bu iki kuşaktan farklı olarak, alıcı bulamama ve kabala satılan ürünlerde yanlış ürün miktarı saptama (kilo hilesi) sorunu bildirilmiştir (Çizelge 7).

Çizelge 7. Hasat Sorunları, Pazarlama Kanalı ve Pazarlama Sorunları

Göstergeler	I.Kuşak	II.Kuşak	III.Kuşak
Hasat Sorunları (%)			
Bıçer+taşıma	3.6	1.8	-
İşçi Bulma	67.9	91.1	100.0
İklim	28.6	7.1	--
Toplam	100.0	100.0	100.0
Pazarlama Kanalı (%)			
Kooperatif	17.4	--	--
Tüccar	4.0	9.4	--
Komisyoncu	62.9	68.0	84.1
Kabala	--	4.0	1.3
Yukarıdakilerden bir kaç	16.0	18.6	14.6
Toplam	100.0	100.0	100.0
Pazarlama Sorunları			
Dolandırılma	20.0	1.8	--
Fiyat	81.6	80.0	35.7
Nakliye-Komisyon	12.2	10.9	19.6
Alacak Tahsili	4.1	7.3	--
Alıcı Bulamama	--	--	19.6
Kilo Hileleri	--	--	23.2
Toplam	100.0	100.0	100.0

4. SONUÇ

Antep fıstığı üreticileri açısından yaşanan tarımsal ve toplumsal değişmelerin kuşaklararası incelendiği bu çalışmada tarımsal ve toplumsal yaşamda önemli değişmeler olduğu görülmüştür.

Toplumsal yaşam açısından, araştırma sonucunda hemen hemen tüm sosyo-demografik göstergelerde kuşaklar açısından önemli değişmeler saptanmıştır. Bu konuda özellikle cumhuriyet döneminde uygulanan eğitim, aile planlaması vb. politikaların önemli etkisi olduğu söylenebilir. Sadece ilk evlilik yaşı, yakın akraba evliliği ve doğum yeri açısından kuşaklar arasında önemli farklılık görülmemiştir. Bunda mevcut kültürün, gelenek ve göreneklerin etkisinin olduğu ve daha zor değiştiği söylenebilir.

Genç kuşağın tarımı bırakma eğiliminin yüksek olması, araştırmanın ana tezlerinden biri olan tarımı terk etme eğiliminin yüksekliğinin ortaya koyması açısından oldukça önemlidir. Üçüncü kuşağa doğru artan tarımsal faaliyetlerden uzaklaşma isteği, tarımsal üretimin geleceği, tarımsal arazilerin satılması ve özellikle Antep fıstığı üretimi açısından özellikle değerlendirilmesi gereken bir konudur.

Antepfıstığı, aileler tarafından "evladiyelik" olarak yetiştirilen bir bitkidir. Özellikle uzun sürede verime yatması (yaklaşık on yıl) nedeniyle çocuklar için yatırım olarak dikilmekte ve çocuklar yetişinceye kadar ağaçlar da verim çağına gelmektedir. Ancak hem periyodisite göstermesi, hem de gençlerin tarıma isteksizliği nedeniyle aileler de bu konuda yatırım yapmaktan

kaçınmaktadır. Nitekim bitkisel üretime yatırım yapma isteği birinci ve ikinci kuşakta oldukça düşükken; arazi satın alma isteği oldukça yüksektir. Bu durum, uzun vadede araştırma alanı için antepfıstığı üretiminde sıkıntı yaratabilecek bir konu olabilecektir.

Siyasete katılma kırsal toplumlarda çok arzu edilen bir durum değilken üçüncü kuşağa doğru bu eğilim biraz daha yumuşamıştır. Ancak üçüncü kuşakta kararsızların oranının yüksek olması siyasete karşı olan tutucu eğilimin halen devam ettiğinin bir göstergesi olarak düşünülebilir. Geleceğe dönük beklentiler, aslında kuşakların yaşlarıyla oldukça bağlantılıdır. Nitekim birinci kuşakta, yani yaşlılarda, hac beklentisi bulunurken, orta yaşlı ikinci kuşakta ev ve torun, genç olan üçüncü kuşakta ise ev ve çocuk beklentisi bulunmaktadır.

Tarımsal yapı açısından da kuşaklararası önemli değişimler meydana gelmiştir. Ortalama arazi genişliği ve parça sayısı bakımından üçüncü kuşağa doğru bir azalma söz konusudur. Özellikle uygulanan tarım politikaları ve genç kuşağın tarımı bırakma eğilimi bu değerlerin azalmasında oldukça etkilidir. Bunun yanı sıra ebeveynleri yaşayan ikinci ve üçüncü kuşağın henüz miras almamış olması da bu değer üzerinde etkilidir. Bunun dışında, miras yoluyla parçalanmış araziler de ortalama işletme genişliğini düşürmektedir. Nitekim görüşme yapılan ikinci kuşağın sahip olduğu ortalama arazi genişliği yaklaşık yarı yarıya azalarak 100,2 dönümden (birinci kuşak) 59,3'e düşmüştür ve üstelik ikinci kuşağın %82,4'ü mülk olarak arazi işlemektedir. Yani çoğunluğu araziye sahiptir.

Sahip olunan mekanizasyon düzeyi ise birinci kuşaktan ikinci kuşağa önemli düzeyde değişen bir göstergedir. Özellikle sabandan traktöre geçişte, 1950'li yıllardan sonra uygulanan kırsal kalkınma politikalarının önemli etkisi bulunmaktadır. Yani sıra Marshall yardımı ve Truman doktrinleriyle sanayileşmenin hızlanması, devletçiliğe dayanan ekonomik anlayıştan, özel sektöre dayanan liberal ekonomiye geçiş ve dış ülkelerden ithal edilen traktörlerin de (Merter, 1990) bu süreçte katkısı bulunmaktadır. Bununla birlikte tarımsal kredi kullanımında kuşaklar açısından arzu edilen gelişme görülmemektedir. Özellikle tarımsal arazi varlığının düşük olması, mevcut arazilerin zaten teminat olarak bankaya gösterilmiş olması, teminat olarak gösterilebilecek arazilerin üreticilerin üzerine kayıtlı olmaması ya da hisseli arazi olması vb. durumlar kredi kullanımını olumsuz yönde etkilemektedir. Buna üçüncü kuşağın tarımı terk etme eğilimi de eklendiğinde mevcut azalmanın nedeni anlaşılabilir olmaktadır. Ancak kredi kullanımına bağlı olarak tarımsal sigorta yaptırma durumu olumlu yönde değişmiş görülmektedir. Bu da en azından üreticilerin tarımsal sigorta hakkında bilinçlenmelerini sağlayacak bir durum olarak değerlendirilebilir. Kredi ve sigorta durumu aslında hem üreticilerin bilinçsizliği hem de maddi kaynaklarının yetersiz olması ile bağlantılı bir konudur. Aynı nedenlere bağlı bir diğer konu ise tarımsal örgütlere üyeliktir. Araştırma alanında bu konuda da olumlu bir gelişme görülmemektedir. Her ne kadar birinci kuşak üzerinden örgütlenmeye bağlı hizmetler temin edilse de, bu durumun üçüncü kuşağın tarımsal örgütlere katılımını engelleyecek bir konu olmadığı söylenebilir. İkinci ve üçüncü kuşakta, örgütlenmeye olan ilgi oldukça azalmıştır ve bunun temel nedeni, kooperatif vb. örgütlerden yeterince fayda sağlayamamalarıdır. Tabi ki bu durum etki tepki olayı olarak değerlendirilmelidir. Tarımsal örgütlenmeye olan ilginin azalması örgütlerin etkinliğini yitirmesine, bu durum da üreticilerin örgütlerden uzak durmalarına yol açmaktadır. Nitekim araştırma alanındaki pazarlama sorunları da bunun bir göstergesidir.

Araştırma alanında örgütlenmemeye bağlı olarak hasat ve pazarlama sorunları yaşanmaktadır. Ancak kuşaklara göre sorunlar farklılaşmaktadır. Üçüncü kuşakta işçi bulma tek sorunken; birinci ve ikinci kuşakta taşıma ve iklimle ilgili sorunlar da bulunmaktadır. Yine birinci ve ikinci kuşakta fiyat ve dolandırılma önemliyken; üçüncü kuşakta fiyatla birlikte alıcı bulamama, kilo hileleri ve alacak tahsili en önemli sorunlardır. Tarımda ve toplumsal yaşamda örgütlenememe aslında genel olarak Türk toplumunun bir sorunudur. Tarımsal örgütlenme ve kooperatifleşme konusunda özellikle bilinçsizlik önemli bir etkidir. Olumsuz örneklerin çokluğu, birlikte iş yapabileme yeteneğinin az olması gibi etmenler tarımsal örgütlenmenin önündeki en önemli engellerdir. Doğal olarak bu durum, üçüncü kuşağa doğru üyelikteki düşüşlerle kendisini göstermektedir. Bu konuda tarım ve örgütlenme ile ilgili uygulanan politikalar da (örneğin 1980 yılından sonra Tarım Satış kooperatiflerinin etkinliği yitirmesi vb.) önemli diğer etkenlerdir.

Araştırma alanında pazarlama kanalı olarak yaygın bir şekilde komisyoncular kullanılmaktadır. Ancak işçi bulmada yaşanan sorunlar ve üçüncü kuşağın eğitime devam etmesi nedeniyle meydana gelen bir değişim eğilimi de son yıllarda kabala (icar) şeklinde ürün pazarlanması olmuştur. Nitekim bu durum ikinci ve üçüncü kuşakta görülmektedir.

Elde edilen bulgular ışığında yapılabilecek öneriler ağırlıklı olarak tarım politikaları ile ilgili olacaktır. Çünkü üçüncü kuşağın tarımsal faaliyetlere devam etmeleri, eğitimlerine ve bu politikalara bağlı olarak şekillenecektir. Tarım politikaları tarımı özendirici duruma geldiği takdirde, üçüncü kuşak açısından tarım arzu edilir bir sektör olabilecektir. Üçüncü kuşak tarım sektöründen uzaklaşıp yükseköğrenime devam etse veya tarım dışı işlerde çalışsa dahi, miras olarak kalacak tarım arazileri nedeniyle, aktif olarak çalışmadan bile, tarımı ikinci gelir kaynağı olarak kullanabilecektir. Diğer taraftan cazip hale gelen tarım nedeniyle yükseköğrenimde ziraat fakültelerini seçebilecek; daha nitelikli tarım yapmaya karar verebilecek; tatmin edici üretim ve pazarlama imkânları nedeniyle tarımı terk etmeyecektir. Bu konu özellikle kente göçün önlenmesinde, yerinde kalkınma sağlanmasında, tarımın geleceğini ve sürdürülebilirliğini korumada, toprak parçalanmasının önüne geçmede, bölge ekonomisinin korunmasında, Antep fıstığı üretiminin sürdürülebilirliğinde oldukça önemli olacaktır. Özellikle antepfıstığı üretiminin bölge ve ülke açısından önemi dikkate alındığında, üretimi teşvik edecek, yerinde kalkınma sağlayacak ve gençleri tarımda tutacak politika uygulamalarının hayata geçirilmesi oldukça önemli olacaktır. Bu amaçla özellikle gençler için, tarımsal kredi destekleri, hazine arazilerinin kiralanması, tarımsal örgütlenme sağlayanlara ücretsiz fidan temini vb. uygulamaların yapılması önemli olacaktır. Şu anda antepfıstığında uygulanmakta olan "iyi tarım uygulamaları, alan bazlı destekler ve sertifikalı

fidan destekleri” hemen hemen her ürün için geçerlidir ve bunların dışında cazip desteklerin hayata geçirilmesi, özellikle eğitimlerine devam etmeyen gençleri tarımda tutma açısından, oldukça önemlidir. Gençlik yaşının ise özellikle 15-25 arasında tutulması ve diğer tarımsal politika uygulamalarında olduğu gibi 40'a kadar yükseltilmemesi bu açıdan anlamlı olacaktır.

KAYNAKLAR

- Akşit, B., 1985. *Köy, Kasaba ve Kentlerde Toplumsal Değişme. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar: 7, Turhan Kitabevi, Ankara, 249 s.*
- Anonim, 2013. *Antep fıstığı Sektörünün Geliştirilmesi Projesi Mevcut Durum Analizi ve Gelişim Stratejileri Raporu 2013, http://www.ika.org.tr/upload/yazilar/TRC112DFD2024-Antepfistigi_Sektorunun-Gelistirilmesi-Projesi-552654.pdf (Erişim Tarihi: 23/09/2016)*
- AÖF, 2011. *Davranış Bilimlerine Giriş: Toplumsal Değişme, Ünite: 8, <http://notoku.com/toplumsal-degisme/#ixzz40cbckpCW> (Erişim Tarihi: 10/08/2016)*
- Arıkan, R., 1995. *Araştırma Teknikleri ve Rapor Yazma, ISBN:975-95887-0-6, Ankara, 283 s.*
- Davran, M.K., Özalp, B., Ekmekçi, Z., 2015. *Kırsal Kesimde Toplumsal Değişmenin Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi. 1. Uluslararası Kadın Çalışmaları Kongresi, Yayın No:1972844, Adana.*
- Eraçar, N. 2004. *Kuşaklar Arası Çatışma ve Çözüm, Ders Notları, İstanbul.*
- FAO, 2016. <http://faostat3.fao.org/download/Q/QC/E> (Erişim Tarihi: 05/09/2016)
- Gökçe, B. 1976. *Gecekondu Gençliği, Hacettepe Üniversitesi Yayınları: C-15, Ankara.*
- Kıray, M.B., 1998. *Değişen Toplum Yapısı. Toplu Eserleri 3, Bağlam Yayınları, İnceleme Araştırma 78, 1. Basım, İstanbul, 146 s.*
- Kongar, E. 1995. *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği, Büyük Fikir Kitapları Dizisi 41, 6. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.*
- Marshall, G. 1999. *Sosyoloji Sözlüğü (2. Baskı) Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.*
- Merter, F. 1990. *Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler: Malatya Örneği, T.C. Başbakanlık AAK Yayınları, Bilim Serisi 2, Ankara.*
- Nakip, M. 2005. *Pazarlama Araştırmalarına Giriş (SPSS Destekli), Seçkin Yayınları, Ankara.*
- Oruç, Ş. 2003. *Antep fıstığı sektör Etüdü, Dış Ticaret Şubesi, <http://www.ito.org.tr/Dokuman/Sektor/1-2.pdf> (Erişim Tarihi:23/09/2016)*
- TÜİK, 1997. *1997 Genel Nüfus Tespiti İdari Bölünüş, TÜİK Yayınları, Yayın No:2281, Ankara.*
- TÜİK, 2015. *Türkiye İstatistik Kurumu Diyarbakır Bölge Müdürlüğü Adrese Dayalı Nüfus Kayıt sistemi (ADNKS) 31 Aralık 2015 tarihli verileri <http://www.gaziantepsabah.com/antepte-ortalama-hane-halki-sayisi.html> (<http://www.tuik.gov.tr>).*
- TÜİK, 2016/a. *Bitkisel Üretim İstatistikleri, www.tuik.gov.tr (Erişim Tarihi: 23/09/2016)*
- TÜİK, 2016/b. *Tarımsal İşletme Yapı İstatistikleri, www.tuik.gov.tr (Erişim Tarihi:25/09/2016)*
- Yavuz, G.G. 2011. *“Sert Kabuklu Meyveler/ Antep Fıstığı”, TEPGE BAKIŞ, Tarımsal Ekonomi Ve Politika Geliştirme Enstitüsü, Aralık 2011 /ISSN: 1303–8346 /Nüsha: 5, Ankara.*